

dr hab. Tomasz Grzyb, profesor USWPS

Katedra Psychologii Społecznej

Wydział Psychologii we Wrocławiu

Uniwersytet SWPS

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Marty Bodeckiej-Zych pt. "Poznawcze, osobowościowe i relacyjne czynniki związane z wrogimi atrybucjami"

Postać Doktorantki

Pani magister Marta Bodecka-Zych jest asystentką w Zakładzie Psychologii Społecznej Akademii Pedagogiki Specjalnej. Swoją pracę doktorską napisała w Szkole Doktorskiej APS. Promotorką jej pracy jest dr hab. Anna Zajenkowska, prof. APS.

Ocena przedstawionych tekstów

W skład rozprawy doktorskiej wchodzi siedem tekstów opublikowanych w czasopiśmie recenzowanych (sześć z nich anglojęzycznych, wszystkie z indeksami IF w zakresie 1,645 - 4,135 a zatem jak na psychologię znacznymi). Siódmy artykuł opublikowano w jednym z najstarszych polskich naukowych czasopism psychologicznych, *Psychologii Wychowawczej*. W czterech spośród prezentowanych tekstów Doktorantka była pierwszą autorką. Wspólnym tematem prezentowanych artykułów jest poszukiwanie czynników związanych z wrogimi atrybucjami (a zatem interpretowaniem zachowań osób w otoczeniu jako zachowań wrogich).

Doktorantka jako punkt wyjścia do swojego programu badawczego stawia tezę (potwierdzoną wcześniej przez niektóre badania) o niejednorodnym charakterze konstruktów wrogich atrybucji - wskazuje na przynajmniej trzy czynniki mogące się na nie składać:

1. Przypisanie intencjonalności działania
2. Obwinianie o negatywne konsekwencje działania
3. Gniew w stosunku do osoby przejawiającej zachowanie

To założenie jest o tyle istotne, że pozwala na konstruowanie szeregu hipotez związanych z różnymi podstawami pojawiania się wrogich atrybucji, które to hipotezy Doktorantka weryfikowała w swoich badaniach.

Doktorantka podzieliła badane przez siebie czynniki na trzy grupy - poznawcze (tych dotyczyły artykuły 1 i 2 z cyklu), osobowościowe (artykuły 3 i 4) oraz relacyjne (artykuły 5 i 6). Artykuł siódmy, zamieszczony w Psychologii Wychowawczej, dotyczył opisu metody (warsztatu) opartej na mentalizacji, mającej pomagać w redukowaniu wrogich atrybucji, zwłaszcza u osób osadzonych.

Rezultaty badań, jakie przeprowadziła Doktorantka (a ściślej - zespoły, w których pracowała) są imponujące. W obszarze czynników poznawczych udało się na przykład pokazać, że osoby ze skłonnościami do agresji charakteryzują się także deficytami w obszarach zwracania uwagi na oczy i twarze. Warto zwrócić uwagę na spore liczebności badanych grup (zwłaszcza, jeśli weźmiemy pod uwagę, że badanie prowadzone było przy pomocy okulografii i dotyczyło osadzonych mężczyzn i kobiet).

W obszarze czynników osobowościowych Doktorantka szukała relacji pomiędzy płcią osób osadzonych (oraz pochodzących z grupy kontrolnej) a gniewem oraz wrażliwością na prowokację. Mam dwie uwagi dotyczące tego badania - jedną metodologiczną i jedną związaną z interpretacją wyników. Metodologiczna związana jest z nieuwzględnieniem w analizach czasu przebywania w więzieniu - co prawda analizowana jest liczba skazań (doskonale pokazująca zjawisko recydywy) jednak nie jest brany pod uwagę "staż" więzienny. Dlaczego w moim odczuciu to istotna kwestia? Otóż zbadanie tego czynnika mogłoby wyjaśnić wspomnianą przeze mnie wyżej wątpliwość interpretacyjną, którą mają także Autorki artykułu - dlaczego wśród grupy osadzonych poziom gniewu był niższy niż w grupie kontrolnej. Życie więzienne regulowane jest normami kultury honoru (Cohen & Nisbett, 1997; Szmajke, 1999). Ta

samoregulującą się kultura może działać w sposób paradoksalny - na przykład w badaniach terenowych polegających na grze "w kurczaka" ("Chicken game") to właśnie przedstawiciele kultur honoru wcześniej niesprowokowani obchodzili większym łukiem potencjalnego agresora. Powodem była wiedza, do czego może doprowadzić konflikt. W moim odczuciu niższy poziom gniewu w więzieniu jest konieczny (a w każdym razie adaptacyjny) dla unikania agresywnych konfliktów w przypadku stłoczenia na niewielkiej przestrzeni. A pośrednim dowodem prawdziwości tej tezy byłoby dostrzeżenie obniżenia poziomu gniewu wraz z więziennym "stażem" (a więc i przyjmowaniem kultury honoru przez osobę osadzoną). Brak takiej analizy jest słabszym punktem tego badania.

Jeśli chodzi o czynniki relacyjne niezwykle interesującym było badanie diad ojciec-syn, sprawdzające korelacje pomiędzy wrogimi atrybucjami u ojców i synów. Na szczególną uwagę zasługuje przeanalizowanie jako czynnika moderującego relację pomiędzy wrogimi atrybucjami u ojca i syna postrzeganego podobieństwa - choć wyniki nie są może bardzo zaskakujące, to jednak empiryczne potwierdzenie, że najsilniejszy związek występuje u diad, w których syn postrzega się jako podobnego do ojca, jest ważne i cenne.

Za bardzo ważny i potrzebny uważam artykuł siódmy z serii przedstawionej przez doktorantkę, opisujący warsztat (oparty na mentalizacji) mający pomagać w redukowaniu wrogich atrybucji, zwłaszcza u osób osadzonych. To bardzo cenne, że wiedza teoretyczna, mogąca pomóc nam lepiej zrozumieć procesy prowadzące do tego, że ktoś znalazł się w więzieniu (zwłaszcza na skutek przestępstw z użyciem przemocy, bo takimi osadzonymi zajmowała się Doktorantka) może być także wykorzystana do tworzenia procedur zmniejszających to ryzyko. Dużym niedosytem jest dla mnie fakt, że Doktorantka przedstawiając schemat warsztatu ograniczyła się w części empirycznej jedynie do zaprezentowania opinii liderów warsztat prowadzących. Byłoby świetnie, gdyby udało się przeprowadzić serię takich warsztatów w miejscach w rodzaju Młodzieżowych Ośrodków Socjoterapii czy Młodzieżowych Ośrodkach Wychowawczych. To właśnie tam, na wczesnym etapie identyfikacji problemów, można sprawdzić skuteczność takich interwencji. Mam nadzieję, że Doktorantka nie porzuci tego pomysłu.

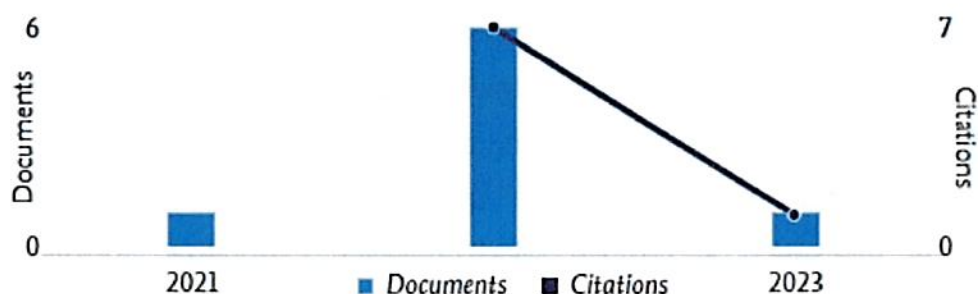
Wskaźniki bibliometryczne Doktorantki

Baza Scopus rejestruje 8 dokumentów których współautorką jest Doktorantka. Oprócz artykułów wymienionych jako podstawa doktoratu Scopus rejestruje dwa teksty:

- Rajchert, J., Zajenkowska, A., Nowakowska, I., Bodecka-Zych, M., & Abramiuk, A. (2022). Hostility bias or sadness bias in excluded individuals: does anodal transcranial direct current stimulation of right VLPFC vs. left DLPFC have a mitigating effect?. *Cognitive, affective & behavioral neuroscience*, 22(5), 1063–1077. <https://doi.org/10.3758/s13415-022-01008-w>
- Zajenkowska A, Nowakowska I, Bodecka-Zych M, Rajchert J, Kaźmierczak I, Jakubowska A and Pinkham AE (2021) Defense Mechanisms and Borderline Personality Organization Among COVID-19 Believers and Non-believers During Complete Lock-Down. *Front. Psychiatry* 12:700774. doi: 10.3389/fpsy.2021.700774

To właśnie ten ostatni tekst jest najczęściej cytowanym artykułem Doktorantki (był jak do tej pory - początek marca 2023 roku - cytowany 6 razy).

Document & citation trends

Dorobek Doktorantki jest zatem bez wątpienia znaczący - zarówno ilościowo, jak i jakościowo. Wskazuje na jej zdolność do pracy w zespołach naukowych (także międzynarodowych) oraz jest znaczącym dobrym prognostykiem jej sensownego funkcjonowania w świecie nauki w przyszłości.

Konkluzja

Przedstawiony jako rozprawa doktorska cykl artykułów jest w moim odczuciu spójną i oryginalną propozycją rozwiązania problemu naukowego, moje polemiczne uwagi mają charakter naukowej dyskusji i w żadnym razie nie powinny być traktowane jako krytyka pracy Doktorantki. Tę oceniam bardzo wysoko.

W mojej opinii przedstawiona rozprawa (cykl artykułów) z naddatkiem spełnia warunki określone w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce i w pełni popieram starania Doktorantki o nadanie jej stopnia doktora. Jednocześnie z uwagi na bardzo wysoki poziom naukowy przedstawionych artykułów oraz bardzo bogaty ilościowo dorobek Doktorantki wnoszę o wyróżnienie pracy.

/Tomasz Grzyb/

Literatura cytowana

- Cohen, D., & Nisbett, R. E. (1997). Field experiments examining the culture of honor: The role of institutions in perpetuating norms about violence. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23(11), 1188-1199.
- Szmajke, A. (1999). Teksańczycy bez winchesterów. Przejawy kultury honoru w mentalności młodych Polaków: Czy kultura sportu jest enklawą kultury honoru?, *Kolokwia Psychologiczne*, 7, s. 223–252.

